

Ярославцева Мілена Ігорівна,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Сухар Анастасія Вікторівна,

Колесник Анна Євгенівна,

Микуліна Аліна Сергіївна

студенти

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

м. Харків, Україна

ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ПРАЦІ В ПРИРОДІ

Введення/Introductions. Надзвичайна насиченість життя сучасної людини різноманітною інформацією вплинула на спосіб її життя. Частка часу, яку сучасні діти проводять за смартфонами, планшетами, телевізорами та комп'ютерами значною мірою збільшилася, у порівнянні навіть із серединою ХХ сторіччя. Це позначилося на зменшенні часу, що традиційно присвячувався для спілкування, ігрової та трудової діяльності дитини. Стосовно трудової діяльності дітей, то швидкий темп життя сучасної сім'ї позначився на ній негативно. Батьки, які постійно поспішають, не бажають чекати коли дитина сама вмиється, вдягнеться, застелить ліжко, розчеше волосся, застігне гудзики чи зашнурує черевики.

Ціль роботи/Aim. Метою статті є обґрунтування мети, завдань та основних підходів до трудового виховання дітей дошкільного віку в процесі праці в природі.

Матеріали та методи/ Materials and methods. Основні підходи до проблеми трудового виховання дошкільників поетапно та цілеспрямовано змінювалися. За період з 20-х років ХХ сторіччя до наших часів зміни ці набули кардинального характеру: від суцільного колективізму та зрівняння всіх і в усьому до розвитку самостійності та прояву індивідуальності особистості в праці. Сьогодні можна констатувати той факт, що в Україні існує власна

педагогічна школа, яка відрізняється оригінальними підходами до вирішення проблеми виховання працею на основі принципів народності, демократичності, гуманізму, антропологізму, ідей вільного виховання. З 60-х по 90-ті роки ХХ століття питанням трудового виховання дошкільнят були присвячені наукові дослідження З. Борисової, Т. Введенської, В. Павленчик, М. Мельничук, Г. Беленької, М. Машовець та ряду інших відомих вчених.

Державний стандарт дошкільної освіти України – Базовий компонент містить норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини, сумарний кінцевий показник набутих дитиною компетентностей перед її вступом до школи [2]. В освітній лінії «Дитина у світі культури» визначено основні завдання трудового виховання, які передбачають сформованість у дошкільників певних вмінь та навичок, а саме:

- елементарної обізнаності з працею дорослих;
- інтересу і поваги до різних професій;
- ціннісного ставлення до результатів людської праці;
- бажання долучатися до предметно-практичної діяльності;
- базових умінь і навичок у різних видах праці.

Зміст трудового виховання розкривається і у відповідних розділах чинних програм «Дитина», «Впевнений старт», «Українське дошкілля», «Грайлик», «Соняшник» та багатьох інших. В кожній програмі визначено завдання трудового виховання дошкільників.

Трудове виховання – спільна діяльність вихователя і дитини, направлена на розвиток у малюка загальнотрудових умінь та навичок психологічної готовності до праці, формування відповідального відношення до праці та її продуктів [3].

Головна мета трудового виховання дошкільників – це формування особистості дитини, а також правильного ставлення до трудової діяльності.

Праця розвиває у дошкільника кмітливість, спостережливість, увагу, зосередженість, пам'ять, а також зміцнює його фізичні сили і здоров'я [3].

Цінність праці в природі полягає у тому, що дитина в процесі трудової діяльності взаємодіє з реальними об'єктами природи, а це створює реальні можливості для формування реалістичних уявлень про об'єкти природи, зв'язки між ними.

В процесі праці діти переконливо, наочно впевнюються у зв'язку між умовами для рослин, тварин та їх ростом, розвитком. Під час праці мова дітей збагачується новими для них словами, враження від діяльності спонукають до активного обміну думками, сприяють формуванню суджень на основі аналізу, порівнянь.

Праця в природі є тією діяльністю, в процесі якої оптимально здійснюються всі завдання екологічного виховання, а саме:

- формування знань про найбільш важливі залежності в природі, доступні дошкільникам;
- ціннісні орієнтації;
- бажання спілкуватися з природою;
- засвоєння правил про природокористування і формування перших навичок, що сприяють поліпшенню навколишнього середовища.

Своєрідність праці в природі полягає в тому, що це єдиний вид продуктивної праці, доступний дітям дошкільного віку.

Існують деякі педагогічні вимоги щодо організації праці дітей у природі:

- виконання будь-якого виду праці має бути спрямоване на вирішення завдань всебічного розвитку дітей: формування знань, розвитку допитливості, ставлення до природних об'єктів тощо;
- має бути мотивованою;
- має бути посиленою для дітей різних вікових груп. Залучаючи дитину до праці, доручаючи їй певну ділянку роботи, треба враховувати вікові особливості і можливості дітей з тим, щоб вони свої доручення мали змогу виконати успішно;

- має бути не випадковою, а систематичною, повинна проводитись як на заняттях, так і в повсякденному житті;
- повинна бути добре організованою. Під час колективних занять усі діти повинні працювати одночасно. Весь потрібний інвентар повинен бути заготований раніше. Пояснення і показ вихователя мають бути короткими і цікавими [3].

Гігієнічними вимогами до організації праці дітей у природі слід вважати наступні: організовувати у нежаркі години; інвентар повинен відповідати зросту дітей; діти повинні працювати у спеціальному одязі (фартушки, наруківники); слід змінювати види праці, стежити за позою дітей; після закінчення роботи слід добре вимити руки [6].

Г. Беленька стверджує, що діти дошкільного віку здатні доглядати за рослинами: кімнатними, садовими, городніми, а також за окремими домашніми і декоративними тваринами. У процесі догляду і виконання певних трудових дій у спостережуваних об'єктах природи відбуваються зміни: кімнатні рослини підростають, квітнуть, насіння садових та городніх рослин проростає із землі, розвивається і дає плоди, тварини (акваріумні риби, декоративна пташка, кошеня, цуценя, курчатко, хом'ячок чи морська свинка) змінюють свій зовнішній вигляд: ростуть, виявляють свої емоції, демонструють звички [4].

Проте дитині важко самотійно їх помітити, оскільки зміни віддалені у часі, а увага дитини завжди зосереджена на тому що є тут і зараз. Результат будь-якої праці в природі, як правило, віддалений і не завжди зрозумілий. Тож дитину насамперед приваблює не він, а сам процес праці (копання, спускування, поливання рослин, годування тварин). Приваблює можливість самотійного пізнання (знаєте, як багато цікавого можна знайти просто копаючи ямку у землі для висадки, наприклад, кореневища жоржин: тут вам і різний колір та стан ґрунту, усілякі дрібні корінці, маленькі створіння, що живуть у землі тощо), а також рівноправного спілкування з дорослими (Я з вами!), прагнення до позитивної оцінки своїх дій з їхнього боку (Ти наш помічник, зовсім дорослий, що б ми без тебе робили!) та відчуття причетності до родини (ми всі разом) [4].

Інтерес до праці в природі та можливості його задовольнити у дітей дошкільного віку які мешкають у сільській та міській місцевості різні. Зауважимо той факт, що діти сільської місцевості більш наближені до природи і праця в саду, на городі та біля тварин є для них звичайною. Догляд за тваринами приваблює дітей більше, ніж робота на городі. Ця праця більш зрозуміла, забарвлена позитивними емоціями вдячного спілкування, короткотривала. Дітям дають можливість погодувати курей, ката, налити їм води, нарвати трави кролям чи покласти до їхньої годівниці коренеплоди: буряк, моркву тощо.

Щодо догляду за рослинами городу, то можна спостерігати небажання дітей допомагати дорослим. Причина, як правило, криється у негативних емоціях, що були пережиті дитиною або внаслідок покарання старшими членами родини за здійснену помилку (а хто з вас, шановні, не плував у дитинстві листя моркви з листям кропу і не був за це покараний?), або в результаті сильного забруднення як одягу, так і окремих частин тіла. До того ж, праця на городі вимагає більшого часу, знань, уважливості, точних рухів. Дитині, яка вийшла на город разом з бабусею чи мамою спочатку подобається виконувати запропоновану роботу: вкидати у викопані дорослими лунки картоплю, збирати суниці, порічку, малину. Вони із задоволенням збирали б і огірки, проте внаслідок поганої координації рухів часто псують бадилля, допомагали б у проріджуванні моркви чи буряків, та не здатні зробити це з такою точністю, як треба [3].

Лише при посадці городини навесні та під час збору врожаю восени дитина може успішно допомагати дорослим не наражаючись на небезпеку окрику, покарання, одноманітності, а отже й втоми. У літній же період зміст діяльності дитини дошкільного віку досить обмежений, навіть у сільській місцевості. У місті цей вид праці зведений до мінімуму. В умовах родини він обмежений поливанням однієї – двох кімнатних рослин, що ростуть на підвіконні та годуванням хатнього улюбленця (кота чи собаки), якщо такий є у

домі. У дошкільному закладі простір діяльності дещо більший, за умови, що в дитячому садку є город та квітник і вихователь організовує там роботу дітей.

Результати та обговорення/Results and discussion. Праця дітей в природі створює сприятливі умови для фізичного розвитку, удосконалює рухи, стимулює дії різних органів, зміцнює нервову систему. У цій праці поєднується розумові та вольові зусилля. Своєчасно організований процес трудового виховання дитини дошкільного віку впливає на розширення кругозору, отримання доступних знань, наприклад, про ґрунт, посадковий матеріал, трудові процеси, знаряддя праці. Праця дитини в природі сприяє розвитку спостережливості, допитливості, інтересу до сільськогосподарської праці.

Висновки/Conclusions. Отже, із вищезазначеного можна констатувати той факт, що процес трудового виховання дітей дошкільного віку досить актуальний у наш час, коли особлива увага освітян спрямована на оновлення змісту та якості дошкільної освіти. Праця в природі найбільш насичена позитивними емоціями спілкування з оточуючим світом. Вона є джерелом знань і стимулом для подальшого розвитку дитини дошкільного віку.

Література:

1. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія і практика в умовах вищого навчального закладу : навч. посіб. / під заг. ред. проф. С. О. Нікітчиної. К. : ВД «Слово», 2014. 368 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2012. №7. С. 4 – 19.
3. Виховання дошкільника в праці. З.М. Борисова, Г. В. Беленька, М. А. Машовець та ін. 2-е вид., стер. К. :ВПОЛ . 2002. 112 с.
4. Дитина: освіт. програма для дітей від 2 до 7 років : відповідно до Баз. компонента дошк. освіти / наук. керівн. В.О.Огнев'юк; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ, 2016. 303 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України : гол. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

6. Методика ознайомлення дітей з природою. Н. Ф. Яришева. Київ, 2013. 255 с.
7. Програма розвитку дитини дошкільного «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М.] О.Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець. 264 с.
8. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / [О. О. Андрієтті, О. П. Голубович та ін.]. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 104 с.